Таким чином, завершуючи стислий огляд сторінок біографії та наукової спадщини О.Д. Дмітрєва, необхідно зазначити, що на період його роботи в Чернівецькому державному університеті припадає кар'єрне зростання вченого від доцента до завідувача кафедри стародавньої історії, захист докторської дисертації та присвоєння йому вченого звання професора.

Джерела та література: ***1.*** Вайнштейн О.Л. История советской медиевистики. – Л., 1968; ***2.*** Дмитрев А.Д. Вопрос об историчности Христа в свете археологии. – М., 1929; ***3.*** Дмитрев А.Д. Церковь и государство в Византии. – М.,1930; ***4.*** Дмитрев А.Д. Церковь и крестьянство на Руси. – М., 1931; ***5.*** Дмитрев А.Д. Личность Девы Марии в свете археологии. – М., 1930; ***6.*** Дмитрев А.Д. Движение багаудов // Вестник древней истории, 1940. – № 3-4; ***7.*** Дмитрев А.Д. Падение Дакии // Вестник древней истории, 1949. – № 1; ***8.*** Дмитрев А.Д. Восстание вестготов на Дунае и революция рабов // Вестник древней истории, 1950. – № 1; ***9.*** Дмитрев А.Д. К вопросу об агонистиках и циркумцеллионах // Научные записки исторического факультета ЧГУ, 1948. – Т. 1; ***10.*** Дмитрев А.Д. Вторжение славян и революция рабов в Римской империи // Научные записки исторического факультета ЧГУ, 1948. – Т. 1; ***11.*** Дмитрев А.Д. Багауды. К истории революционного движения в Римской Галлии. Автореф. дис… канд. ист. наук. – Л., 1943; ***12.*** Дмитрев А.Д. Народные движения в восточных провинциях в период дунайських войн III в. (238-278 гг.) // Византийский временник, 1956. – Т. VIII; ***13.*** Дмитрев А.Д. Социальные движения в Римской империи в связи с вторжениями варваров. Автореф. дис… докт. ист. наук. – Л., 1950; ***14.*** Дмитрев А.Д. Буколы // Вестник древней истории, 1946. – № 4; ***15.*** Дмитрев А.Д. Движения скамаров // Византийский временник, 1952. – Т. V; ***16.*** Дмитрев А.Д. Движение latrones как одна из форм классовой борьбы в Римской империи // Вестник древней истории, 1951. – № 4; ***17.*** Историография античной истории / Под ред. В.И. Кузищина. – М., 1980; ***18.*** Курбатов Г.Л. История Византии (Историография). – Л., 1975; ***19.*** Сиротенко В.Т. Освещение славяно-византийских отношений VI-VII вв. в советской исторической науке // Учёные записки Пермского университета, 1959. – Т. 12. – Вып. 4; ***20.*** Удальцова З.В. Советское византиноведение за 50 лет. – М., 1969.

УДК 39:378.4(477.85-25)ЧНУ

Георгій КОЖОЛЯНКО

ІСТОРИКО-ЕТНОЛОГІЧНА НАУКА В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розкрито становлення та розвиток історико-етнологічних досліджень та підготовку кадрів етнологів у Чернівецькому університеті від кінця XIX до початку XXI ст.

Ключові слова: етнологія, університет, експедиції, статті, дисертації, монографії, конференції, наукова школа.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Георгий КОЖОЛЯНКО

ИСТОРИКО-ЭТНОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В ЧЕРНОВИЦКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье раскрыто становление и развитие историко-этнологических исследований и подготовку кадров этнологов в Черновицком университете с конца XIX до начала XXI вв.

Ключевые слова: этнология, университет, экспедиции, статьи, диссертации, монографии, конференции, научная школа.

George KOJOLIANKO

SCIENCIS OF HISTORY AND ETHNOLOGY IN CHERNIVTSI UNIVERSITY

The article deals with establishing and developing of historical and ethnology research and ethnologists' training in Chernivtsi University throughout late 19th and 21th centuries.

Key words: ethnology, University, expeditions, articles, dissertations, monographs, conferences, scientific scool.

Історико-етнологічна наука в Чернівецькому університеті започаткована в останній чверті XIX ст. Від 1875 р. – часу відкриття Чернівецького університету, підготовка спеціалістів історичного профілю проводилась на гуманітарному відділенні філософського факультету. Серед вчених, що працювали в Чернівецькому університеті у австрійський період, були відомі професори, які займались дослідженнями стародавньої, середньовічної історії та етнології – Р.Ф. Кайндль, Й.Полєк, Ф.Ціглауер та ін.

На гуманітарному відділенні філософського факультету Чернівецького університету навчався і відомий український письменник, вчений-народознавець та етнограф Іван Франко. 19 грудня 1890 р. І.Франко був зарахований студентом для опрацювання курсів восьмого семестру. Навчання він успішно закінчив у 1891 р.

Виділення університетського підрозділу з історії стародавнього світу та середніх віків як навчальної кафедри відбулось лише у 40-х рр. XX ст. Завідувачами цієї кафедри були: К.К. Камінський (1940-1941), В.К. Літвінов (1944-1946), О.Д. Дмитрієв (1946-1951), Є.В. Черезов (1951-1955, 1976-1981) В.О. Балух (1990-2000), І.П. Возний (2000-2002), Г.К. Кожолянко (1981-1990, 2002-2005), діяла як кафедра історії стародавнього світу і середніх віків (вересень 1940 – червень 1941), загальної історії (з липня 1944 р.), кафедра стародавньої історії (з серпня 1947 р.), у 1955 р. об'єднана з кафедрою історії середніх віків та нової історії, отримавши назву кафедри всесвітньої історії. У 1976 р. вона відновила свою діяльність під назвою кафедра історії стародавнього світу і середніх віків. З 1998 р. кафедра називається кафедра етнології, античної та середньовічної історії.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

На кафедрі розроблялася різна наукова історико-етнологічна тематика: народне декоративно-прикладне мистецтво Буковини (кандидат історичних наук, доц. Т.І. Бушина), фільваркове господарство Правобережної України у період пізнього середньовіччя (доктор історичних наук, проф. В.О. Балух), народна архітектура Буковини (старший викладач Г.І. Шаповалова), матеріальна та духовна культура українців, румунів та молдован Буковини, міжетнічні відносини різних етносів Буковини, етнологічні проблеми української діаспори в Америці (доктор історичних наук, проф. Г.К. Кожолянко), християнські культові споруди Буковини (доктор історичних наук, доц. М.К. Чучко), діяльність Тевтонського ордену у період розвиненого середньовіччя у Європі (кандидат історичних наук, доц. О.М. Масан), діяльність католицьких чернечих орденів у Європі у період середньовіччя (кандидат історичних наук, доц. Б.М. Боднарюк), слов'янське населення Верхнього Попруття у V-X ст. (доктор історичних наук Л.П. Михайлина), язичницькі і християнські старожитності Буковини (кандидат історичних наук, доц. Ю.В. Мисько), середньовічні міста та городища Буковини (доктор історичних наук, доц. І.П. Возний), народна агрокультура Буковини (кандидат історичних наук, доцент І.Д. Воротняк), календарна обрядовість українців Буковини (кандидат історичних наук, асистент О.Г. Кожолянко), весільна обрядовість Буковини (кандидат історичних наук, доцент О.В. Корнілович-Кожолянко), народні промисли Буковини (кандидат історичних наук, доц. Ю.П. Шестаков), аграрні звичаї та обряди східнороманського населення Буковини, етнологічні дослідження румунів Буковини румунськими етнологами кінця XIX – першої половини XX ст. (кандидат історичних наук, доцент А.А. Мойсей), трансформація теорії етнічності (кандидат історичних наук І.В. Гутковська).

Значно активізувалися наукові етнологічні дослідження на кафедрі на початку XXI ст. (проф. Г.К. Кожолянко, доценти Ю.П. Шестаков, М.К. Чучко, І.Д. Воротняк, О.В. Кожолянко, А.А. Мойсей).

На факультеті історії, політології та міжнародних відносин з 2002 року діє наукова етнологічна школа, науковим керівником якої є професор, доктор історичних наук Кожолянко Г.К. Науковці школи працюють над загальною тематикою за двома напрямками: «Витоки українського етносу», «Матеріальна та духовна культура буковинців». Дослідження проводиться в рамках комплексної теми кафедри етнології, античної та середньовічної історії «Актуальні проблеми стародавньої і середньовічної історії, археології й етнології».

Напрямки наукових досліджень:

- Матеріальна і духовна культура румунів Буковини;
- Сімейна і календарна обрядовість буковинців;
- Ворожіння, замовляння, народна медицина буковинців;
- Наукові проблеми теорії етносу, етнічних груп;
- Видатні народознавці й етнографи Буковини та України;

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

- Дохристиянські витоки культури українців;
- Громадський побут буковинців;
- Дослідження матеріальної культури українців Буковини;
- Дослідження духовної культури населення Буковини;
- Вивчення культури та побуту етнічних груп Буковини.

Отже, загалом школа об'єднує цілий ряд напрямків, якими тривалий час займаються члени кафедри, аспіранти, прикріплені здобувачі наукових ступенів як з Чернівецького, так і з інших університетів.

Склад науковців етнологічної школи: проф. Кожолянко Г.К. – науковий керівник; кандидати істор. наук: Воротняк І.Д., Мойсей А.А., Кожолянко О.Г., Кожолянко О.В., Гутковська І.В.; аспіранти і наукові здобувачі: Щериля Л., Побережник І., Орєхова О.

Засновник школи Георгій Костянтинович Кожолянко – доктор історичних наук, етнолог, голова Буковинського етнографічного товариства. Закінчив історичний факультет Чернівецького національного університету, захистив кандидатську дисертацію у 1979 р. в Інституті історії НАН України, докторську дисертацію захистив у 1992 р. в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнології Національної академії наук України. Студентське університетське життя почалося у 1967 р. на історичному факультеті Чернівецького державного університету, де й проявилось його захоплення етнографією. З першого і до останнього курсу займався науковими етнографічними проблемами, брав участь у наукових конференціях.

Одним із перших наукових наставників і порадників Г.Кожолянка був професор Санкт-Петербурзького (тоді Ленінградського) університету Рудольф Фердинандович Ітс. Від першої зустрічі у 1969 р. на Всесоюзній науковій студентській конференції, організованій кафедрою етнографії Ленінградського університету, і протягом наступних двох десятиліть зав'язалась і міцніла творча дружба українського і російського етнографів.

Займаючись розробкою наукових проблем буковинської етнографії, він цікавиться і етнографічними проблемами українців Сибіру, Канади, США, а також поляків, румунів, молдаван. Пройшовши шлях від старшого лаборанта кафедри суспільних наук Чернівецького медичного інституту, викладача, професора кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету, Георгій Кожолянко як визнаний український етнолог неодноразово запрошувався і читав лекції з етнології у Київському, Московському (Росія), Альбертському, Саскачеванському, Манітобському та Торонтському (Канада) університетах. Ним було опубліковано більше десяти наукових розробок з проблем вивчення етнології у вищих навчальних закладах. Дослідження проблем етнології Буковини, яке проводиться Г.К. Кожолянком та представниками його школи, значною мірою заповнює білі плями буковинського народознавства.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Постійне поповнення польових матеріалів, детальне дослідження архівних джерел та наукової літератури дало змогу розгорнути дослідження етнологічної тематики на дисертаційному рівні. Підготував та захистив кандидатську дисертацію Чучко Михайло Костянтинович «Буковинська дерев'яна культова архітектура XVII ст. (до проблеми взаємовпливів народних традицій та церковних канонів)» зі спеціальності 07.00.05 – етнологія. Захист відбувся у Національній академії наук України, Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського 21 червня 2000 р.

Продовжив дослідження духовної культури населення Буковини (календарна обрядовість) Кожолянко Олександр Георгійович., який захистив дисертаційну роботу на тему «Календарні зимові свята та обряди українців Буковини» (07.00.05 – етнологія). Захист відбувся у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника 14 березня 2005 р. Науковий керівник – к.і.н., доц. Боднарюк Б.М.

Збагатила історіографічну базу буковинських етнологів дисертація Мойсея Антонія Аркадійовича «Румунські дослідники традиційної культури і побуту населення Буковини другої половини XIX – поч. XX ст.» (07.00.05 – етнологія), захищена у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника 14 березня 2005 р. За останні п'ять років Мойсей А.А. опублікував більше 30 наукових методичних праць з етнології, серед яких монографічні роботи «Магія і мантика східнороманського населення», «Аграрні звичаї та обряди східнороманського населення Буковини».

Значно розширила рамки дослідження матеріальної культури дисертаційна робота Воротняка Івана Дмитровича «Агрокультура українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст.» (07.00.05 – етнологія), захищена у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника 16 січня 2006 р.

Внесок до наукової розробки і вивчення весільної обрядовості зробила дисертаційна робота Кожолянко Олени Віталіївни «Передшлюбна весільна обрядовість українців Буковини (кін. XIX – XX ст.)» (07.00.05 – етнологія), захищена у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника 16 січня 2006 р. Науковий керівник – к.і.н., доц Боднарюк Б.М.

Теоретичними проблемами етнології зайнялась аспірантка Гутковська Ірина Василівна, яка захистила кандидатську дисертаційну роботу «Трансформація концепцій етнічності (кінець XIX – початок XXI ст.)» за спеціальністю 07.00.05 – етнологія. Захист відбувся у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника 15 грудня 2009 р.

Працівниками кафедри етнології, античної та середньовічної історії ЧНУ або спільно з науковцями інших кафедр чи позауніверситетських установ та закладів готуються індивідуальні й колективні монографії, навчальні посібники, статті в українських та зарубіжних виданнях. Се-

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ред етнологічних монографій та навчальних посібників можна зазначити такі:

- Кожолянко Г.К. Матеріальна культура українців Північної Буковини. – К.: Вища школа, 1989. – 112 с.
- Кожолянко Г.К. Поселення та житло українців Буковини та Івано-Франківщини. – Едмонтон, 1992. – 96 с.
- Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – Т. 1. – 384 с.
- Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – Т. 2. – 424 с.
- Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини.– Чернівці: Золоті литаври, 2004. – Т. 3. – 392 с.
- Кожолянко Г.К. Духовна культура українців Буковини. – Чернівці: Прут, 2007. – 404 с.: 42 іл.
- Кожолянко Г.К. Народознавство Буковини. Громадський та сімейний побут українців Буковини. – Чернівці: Рута, 1996. – 102 с.
- Кожолянко Г.К. Народознавство Буковини. Народна архітектура: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2000. – 96 с.
- Кожолянко Г.К. Народознавство Буковини. Народна їжа українців: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2000. – 104 с.
- Кожолянко Г.К. Народознавство Буковини. Новорічно-різдвяна обрядовість буковинців. – Чернівці, 2001. – 124 с.
- Кожолянко Г.К., Кожолянко О.Г., Мойсей А.А. Етнологічні експедиції та студентська етнографічна практика. Навчальний посібник. – Чернівці–Вижниця: Черемош, 2010. – 324 с.
- Пивоваров С.В. Середньовічне населення Верхнього Пруту та Середнього Дністра (XI – перша половина XIII ст.). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 300 с.
- Польові дослідження народного календаря в румунських і молдавських селах Буковини: Методичні рекомендації / Укл. Шестаков Ю.П., Мойсей А.А. – Чернівці: Рута, 2007. – 28 с.
- Чучко М.К. Вознесенська церква в Лужанах: історія, архітектура та опорядження найдавнішої пам'ятки середньовічного культового будівництва в північній частині Буковини. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 44 с.
- Мойсей А.А. Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення. – Чернівці: ДрукАрт, 2007. – 320 с.
- Мойсей А.А. Аграрні звичаї та обряди у народному календарі східнороманського населення Буковини. – Чернівці: ДрукАрт, 2009. – 304 с.

Кафедра у тісній співпраці з науковцями інших кафедр та позауніверситетських установ регулярно проводить Міжнародну науково-практичну конференцію «Кайндлівські читання». Слід зазначити, що ці конференції часто відбуваються за допомогою австрійських партнерів (м. Від-

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ня та м. Інсбрук) та за сприяння Буковинського етнографічного товариства, Буковинського центру археологічних досліджень.

На українознавчу тематику були підготовлені і проведені: Міжнародна науково-практична конференція «Іван Франко і Буковина» (22 вересня 2006 р.) та Буковинська науково-практична конференція «Ми українці, ми українські» (2 листопада 2007 р.).

На честь перлини Буковини – центру світового старообрядництва с. Біла Криниця кафедрою етнології, античної та середньовічної історії, Буковинським етнографічним товариством та Чернівецьким обласним відділенням товариства «Просвіта» було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Інноваційні моделі розвитку туристичної інфраструктури України. Буковинське та світове старообрядництво: історія, культура, туризм» (Чернівці, 23-24 вересня 2006 р.).

Вивчаючи духовну та матеріальну культуру українського народу кафедра не тільки досліджує народні звичаї та обряди, а також сприяє їх збереженню та популяризації. Було організовано з початку XXI ст. кілька фольклорно-етнографічних свят («Різдво-Коляда», «Великдень», «Свято Купала»).

Під керівництвом викладачів кафедри студенти щорічно готуються до участі у конкурсі колядок, який проводиться у Чернівецькому національному університеті.

За підтримки української діаспори у Канаді, зокрема Українсько-Буковинської громади м. Торонто, у 2003-2006 рр. було відкрито стипендійний фонд для нагородження кращих науковців-етнологів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

У складі етнологічної школи організовано роботу студентського наукового гуртка (науковий керівник к.і.н., доцент Мойсей А.А.), результатом діяльності якого є проведення щорічних етнологічних експедицій у різні райони Буковини та підготовка студентських наукових робіт з апробацією на студентських наукових конференціях.

Значну збиральницьку та охоронну діяльність етнологічних матеріалів проводить етнографічний музей факультету історії та політології Чернівецького національного університету. Музей було засновано ще 1899 р. з ініціативи професора Р.Ф. Кайндля. Після входження Буковини до складу Румунії у 1918 р. музей було передано Православній метрополії Буковини, а після Другої світової війни матеріали музею перебрав Краєзнавчий музей. У 1980 р. з ініціативи доц. Кожолянка Г.К. етнографічний музей було відновлено у Чернівецькому державному університеті при історичному факультеті та кафедрі історії стародавнього світу і середніх віків.

На кафедрі етнології, античної та середньовічної історії двічі на рік публікується кафедральний фаховий науковий збірник «Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології» (наук. редактор проф. Г.К. Кожолянко), де вміщуються поряд з історичними науковими доробками і статті з етнології, рецензії на нові книги та методично-методологічні матеріали.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

На кафедрі етнології, античної та середньовічної історії у 2002 р. було відкрито спеціальність «етнологія», що дало можливість за вісім років підготувати близько 200 спеціалістів та магістрів-етнологів.

Отже, етнологічна наука в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича має давні традиції, значний науковий доробок і гарну перспективу.

Джерела та література: ***1.*** Архів Чернівецького університету. – Фонд ВК; ***2.*** Державний архів Чернівецької області. – Фонд Р-82: Чернівецький державний університет. ***3.*** Кожолянко Г.К. Етнологічна наука в Україні на початку XXI ст. Проблеми й перспективи // Питання стародавньої, середньовічної історії, археології й етнології. Збірник наукових праць / Чернівецький національний університет. – Т.1(17).- Чернівці, 2004. – С. 93-102. ***4.*** Кожолянко Г.К. Етнологічні дослідження Буковини у другій половині XIX – на початку XX ст. // Матеріали до української етнології. Збірник наукових праць. – Вип. 4(7). – К., 2004. – С. 73-84. ***5.*** Кожолянко Г.К. Підготовка спеціалістів істориків та етнологів у Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича // Питання стародавньої, середньовічної історії, археології й етнології. Збірник наукових праць / Чернівецький національний університет. – Т. 1(19). – Чернівці, 2005. – С. 189-213. ***6.*** Кожолянко Г.К. Розвиток історико-етнологічної науки у Чернівецькому університеті // Покликання служити науці і людям. – Чернівці, 2008. – С. 157-166. ***7.*** Чернівецький університет. 1875-1995: Сторінки історії. – Чернівці: Рута, 1995. – 208 с. ***8.*** Шестаков Ю., Пирог У. Етнографічні дослідження Буковини 60-х – початку 90-х р. XX ст. // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових праць / Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича. – Чернівці: Прут, 2003. – Т. 1(15). – С. 213-221.

УДК 902:378.4(477.85-25)ЧНУ

Сергій ПИВОВАРОВ

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У вивченні археологічних старожитностей Буковини важливе місце посідають дослідження науковців Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Від часу його заснування в 1875 р. і до сьогодення викладачі та студенти вузу беруть активну участь у виявленні, обстеженні та розкопках різночасових археологічних пам'яток регіону. Завдяки дослідженням Р.Ф. Кайндля, Ч. Амброжевича, Б.О. Тимощука, І.С. Винокура, Л.В. Вакуленко, Л.П. Михайлини та ін. на землях краю виявлено понад дві тисячі пам'яток, на багатьох із яких проведені масштабні роботи. Ці дослідження дозволили отримати нові дані про минуле Буковини від доби кам'яного віку до пізнього середньовіччя.

Ключові слова: Буковина, Чернівецький університет, археологія, Буковинський центр археологічних досліджень.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com